

Öğretmen Eğitimi Üzerine Düşünceler

Güzver Yıldırım

Genel olarak ülkemizde yaşadığımız gelişmeler göz önüne alındığında, ‘Öğretmen Eğitimi’ konusu, şimdiye kadar yapılanları değerlendirme ve yapılacaklara ışık tutma açısından güncel bir önem taşımakta. Bu alandaki gelişmeler bazı ortak özellikler taşıyor. Bu özelliklerden ilki Türkiye’nin öğretmen eğitimi alanında köklü bir tarihe sahip olması. İkinci olarak, yapılan bazı uygulamaların kendimize özgü modellerden çıktığı ve genelde bu modellerin uygulanmaya kondukları zaman dilimlerinde, tahminlerin aksine batı ülkelerinin önünde olduğu. Üçüncü özellik ise toplumsal mutabakata varamadığımız zamanlarda eski uygulamaların sonuçlarını değerlendirmeden, yeni uygulamalara geçmemiz ve bu geçişlerin bilimsel temellere göre değil, esen politik rüzgârlara göre gerçekleşmesi. Son olarak ise, karar vermede çözümsüzlüklerle karşılaştığımızda, kendimize ait olmayan modelleri, kendi kaynaklarımız ve gereksinimlerimizi göz önünde bulundurmadan batıdan ithal ettiğimizde yaşadığımız sorunlar. Bunları belgelerle göstermek, umarım değişim sürecinde olduğumuz şu dönemde vereceğimiz kararların bilimsel veriler ışığında alınmasına yardımcı olur. Zira alınan politik kararlar, eğer bilimin epistemolojik düzeyiyle bağdaşmıyorsa, duvara çarpar. Öğretmen eğitimi tarihinde özgün modellerimiz olduğu gibi, bilimsel temeli zayıf taklit heveslerimizle oluşturduğumuz veya toplumsal mutabakat eksikliği nedeniyle çözümsüzlüklerle karşılaştığımızda, ithal etme sonucu oluşan uyumsuzluklarla duvara çarptığımız modeller de olmuştur. Bunlara beraberce bir göz atalım.

Bir ülkenin insan gücü düzeyi, o insanları yetiştiren öğretmenlerin eğitimi ile büyük bir ilişki göstermekte. Burada sunacağım ana fikir, çağa yanıt veren öğretmen eğitimi modellerini üretmede, ithal modellerin değil, kendi yaklaşım, süreç ve deneyimlerimizin yol gösterici olması gerekliliği. Bize uygun olduğu kadar çağın gereksinimlerini karşılayan hatta aşan modeller, ülkenin kendi gereksinimlerine bilimsel veriler ışığında yanıt verme durumundadır. Burada bir noktaya vurgu yapmak istiyorum. Özellikle Cumhuriyet tarihimizde olmak üzere, eğitim felsefesi ve politikaları açısından eğitim sistemimizin sosyal sınıf çizgilerini koruyucu bir yaklaşım yerine, merkezi bir sistem içinde sosyal sınıf çizgilerini ortadan kaldırmayı hedefleyen bir yaklaşımı temel almasıdır. Avrupa’da hâlâ farklı okullaşma çeşitleri vardır ve bunlar sosyal sınıf çizgilerini temel almıştır. İlköğretimden sonra, üniversiteye yönelik 9 yıllık gymnasium ve lise türü eğitim daha çok üst sosyal sınıfları içerirken, 6 yıllık mesleki eğitim alt orta sınıfı, iyi bir vatandaş olmaya yönelik, örneğin Almanya’da hauptschule denilen 5 yıllık genel eğitim ise daha çok alt sınıfları ve göçmenleri içermektedir. ABD’de ise tamamen yerel olan eğitimin niteliği, o yörenin ekonomik gücü ile orantılı olup büyük nitelik farkları göstermektedir.

Güzver Yıldırım, Prof. Dr., Boğaziçi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dekanı, Eğitim Bilimleri Bölümü, İstanbul, yildiran@boun.edu.tr

Cumhuriyet döneminin başında ise eğitim alanında dünyaya örnek olabilecek birçok özgün model oluşturuluyor. Sakarya Meydan Muharabesi'nden yaklaşık üç hafta önce Mustafa Kemal, 16 Temmuz 1921'de I. Maarif Kongresi'nde, "Bizim eğitimimiz farklı olacaktır¹" diyor. Arkasından, eğitimimizin ne batı ne de doğunun etkisinde kalacağını, kendi kaynak ve tarihimiz içinde geliştirdiğimiz süreçlerden oluşacağını belirtiyor. 1 Mart 1922'de Meclis'teki açılış konuşmasında Mustafa Kemal Atatürk eğitime verdiği önemi, "Hükümetin en feyizli ve en mühim vazifesi maarif umurudur²" diyerek belirtiyor.

Atatürk döneminde dört bilim insanı eğitimimize yardımcı olmak üzere ABD ve Avrupa'dan davet ediliyor. Bunlar, pragmatik felsefenin en önemli isimlerinden biri olan ve Vasıf Çınar'ın Milli Eğitim Bakanlığı sırasında 1924 yılında davet edilen John Dewey, mesleki-teknik eğitim alanında katkı yapmak üzere 1925 yılında Hamdullah Suphi Tanrıöver'in bakanlığı sırasında Almanya'dan davet edilen Alfred Kühne, 1927 yılında Mustafa Necati'nin bakanlığı sırasında Kühne'nin önerisi üzerine yine mesleki teknik eğitim alanında Belçika'dan davet edilen Ömer Buyse ile Darülfünun'un üniversiteye dönüşme süreci için bakan Esat Sagay döneminde, 16 Ocak 1932'de İsviçre'nin Gelf Üniversitesi'nden davet edilen Albert Malche.

Bu davetlerin hiçbiri rastgele değildir. Bu isimler, son yıllarda görüldüğü gibi, "Biz bu konuda sizden yardım istiyoruz çünkü yaptıklarımız hakkında kuşkularımız var. Siz bizden daha iyi biliyorsunuz, biz size öneriyoruz" yaklaşımıyla değil, tam tersi olarak "Cumhuriyet'in gereksinim duyduğu vatandaş niteliklerini hızla geliştirmek için uygulamaya yönelik bir eğitim sistemi oluşturmamız gerekiyor. Cumhuriyet, mesleklerini hemen icra edebilecek ara insan gücüne olduğu kadar bilim insanlarının yetişmesine de gereksinim duyuyor. Bunlar ana hedeflerimiz. Bu hedefleri biz belirleriz, sizden teknik konularda öneri istiyoruz" yaklaşımıyla ele alınmış ve davetler isimle yapılmış olarak görünüyor. Bu isimler, alanlarında kendi ülkelerinde veya John Dewey gibi Çin, Meksika, Japonya ve Rusya olarak başka ülkelerde de bizim ihtiyacımız ve hedefimiz olan alanlarda katkı yaptıkları için çağırılmış. Buna bir örnek, John Dewey ülkemize gelmeden yaklaşık iki yıl önce, Atatürk 1 Mart 1922'de yaptığı Meclis konuşmasında kendisinin pragmatik felsefe temelli eğitim anlayışını şöyle ifade etmekte:

Orta tahsilde dahi terbiye ve talim usulünün ameli ve tatbiki olmasına riayet şarttır³.

Keza dönemin Milli Eğitim Bakanı Vasıf Çınar, 8 Eylül 1924'te milli eğitim politikalarının ilkelerini yayımlarken, bu ilkelerin 5'inci maddesinde eğitimin uygulamalı olması gerektiğini belirtiyor.

Atatürk döneminde dünyaya örnek modeller arasında 3 Mart 1924'te yürürlüğe giren Tevhid-i Tedrisat (Öğretim Birliği) kanunu, o zaman ve halen sosyal sınıf çizgilerine göre eğitimlerini düzenlemiş olan Avrupa ülkelerinden çok önde bir yaklaşımı yansıtmaktadır. Avrupa ülkelerinde bu konu ilk defa, 10 Aralık 1948'de,

¹ Aynı eser, s. 19.

² *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I.* 1997, s. 244.

³ Aynı eser, s. 245

“Herkesin eğitim görme hakkı vardır. Eğitim, ilköğretim ve eğitimin ön basamaklarında parasız olacaktır. İlköğretim zorunludur” ifadesiyle İnsan Hakları Bildirgesi’nin, 26’ncı maddesinde ele alınıyor. Cumhuriyet’in ilk 20 yılında dünyaya diğer örnek uygulamalar arasında Mustafa Necati’nin Maarif Vekilliği döneminde 1927’de açılan Köy Muallim Mektepleri ile 11 Kasım 1928’de açılan Millet Mektepleri, 1931’de Esat Sagay’ın bakanlığı döneminde açılan Halk Evleri ve 17 Nisan 1940’da Hasan Âli Yücel’in bakanlığı döneminde açılan Köy Enstitüleri vardır.

Maalesef örgün ve yaygın sistemler içinde en ücra köşelere ulaşan eğitim modellerine 1954 yılında Köy Enstitüleri’nin kapatılmasıyla son verilmiş, 1960’larda Amerikan eğitim modellerine yönelinmiştir. 1970’ler öğretmen eğitimi açısından sorunlu bir dönemi oluşturmuş ve 3 yıllık eğitim enstitülerinin verdikleri öğretmen eğitiminin, 3 aya kadar inmesi gibi uygulamalar yanında mektupla öğretmen eğitimi gibi plansız uygulamalar bu yıllarda görülmüştür. Nihayet 14 Haziran 1973 tarihli 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nun 43’üncü maddesi, öğretmenlik mesleğini yeniden tanımlama ihtiyacı ile oluşturulmuştur. Kanun öğretmenlik mesleğini şu şekilde tanımlamaktadır:

Öğretmenlik, Devletin eğitim, öğretim ve bununla ilgili yönetim görevlerini üzerine alan özel bir ihtisas mesleğidir. Öğretmenler bu görevlerini Türk Milli Eğitiminin amaçlarına ve temel ilkelerine uygun olarak ifa etmekte yükümlüdür.

Kanunun 43’üncü maddesi iki açıdan çok önemli. Bunlardan birincisi, öğretmenliğin bir ihtisas mesleği oluşunun vurgulanması, ikincisi ise Cumhuriyet’in başından beri öğretmene verilen büyük sorumluluklarla ilgili olarak öğretmenin devletin eğitim, öğretim ve bunların yönetimi ile ilgili görevlerini üstlenmek zorunda olduğunun kanun maddesi içinde yer almasıdır. Ancak kanun bir tanımlama yapmakta, bu tanımın nasıl gerçekleşmesi gerektiğine ışık tutmamaktadır. 1970’lerde, mektupla eğitimden, ilköğretmen okullarında ilkokul üstü 7 yıl, ortaokul üstü 4 yıl eğitim yanında, 14 Haziran 1973 tarih ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu’nun, “Hangi öğretim kademesinde olursa olsun, bütün öğretmen adaylarının yükseköğretim görmeleri esastır” ibaresi yönünde açılan iki yıllık Eğitim Enstitüleri ile yüksek öğretim düzeyine geçen öğretmen eğitimi, istendik bir durumu yansıtmamakta ve aşırı bir çeşitlilik göstermekteydi. Bu çeşitliliğin altında yatan neden, kanımca Cumhuriyet’in ilk yıllarındaki toplum modelinin sorgulanması ve bu toplumu oluşturacak öğretmenin nelerle donanımlı olması gerektiğinde farklılıkların belirmesiydi. Bu kararsızlığımız, bize çözümü kendi içimizde değil, farklılıkları değişik şekillerde nisbeten aşma çabaları vermiş başka ülkelerin sistemlerinde bulma ümidi verdi. Bu kanımca, yapılan önemli yanlışlardan biri. Ancak durum, gelecek Milli Eğitim Şura kararlarında da göreceğimiz gibi, hiç de ümitsiz değildi. Türkiye, önemli dönemlerde, küllerinden yeniden doğan Phoenix özelliği gösterebilmektedir.

8-11 Haziran 1982 tarihleri arasında bu dağınık durum üzerinde duran XI’inci Milli Eğitim Şurası, tüm bu uygulamaları birleştiren kararlar aldı. Bunlardan biri, "Bütün üniversitelerde öğretmen yetiştiren fakülte, yüksekokul ve birimlerinde bütünlüğü sağlayıcı, asgari müştereklerde birleşen programlar hazırlanmalı ve

uygulanmalıdır” kararıdır⁴. Bu şuranın verdiği kararlar arasında, öğretmenlik eğitimi veren fakülte ve yüksekokullarda öğretmenlik eğitiminin bir bütünlük içinde verilmesi amacıyla bu eğitimin %62.5’inin alan bilgisi, %25’inin öğretmenlik meslek bilgisi, %12.5’inin ise genel kültüre ayrılması gerektiği vurgulanmaktadır. XI’inci Milli Eğitim Şurası’nın önemi, yalnız öğretmen eğitiminin bir bütünsellik içinde ele alınması değildir. Şura aynı zamanda o dönemdeki epistemolojik evrensel bilgi çerçevesinde, öğretmen eğitiminin ne tür bilgilerden oluşacağını çok belirgin yüzdelerle betimliyor. Bilim değiştikçe öğretmen eğitiminde belirtilen alanlardaki yoğunluğun da değiştiğini göreceğiz.

XI’inci Milli Eğitim Şurası’ndan hemen sonra, 1970’lerdeki düzensiz, çeşitli süre ve yoğunluktaki öğretmen yetiştirme uygulamalarının tümü nihayet 6 Kasım 1981’de çıkarılan 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ve 20 Temmuz 1982’de bunu tamamlayan 41 Sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Eğitim Fakülteleri içine alınmıştır. Bu kanun, Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından 19 Kasım 1982’de tüm üniversitelerde uygulanmak üzere yürürlüğe konuldu.

Böyle bir bütünsellik, halen olduğu gibi o dönemde de Avrupa ve Amerika’daki öğretmen eğitiminde yoktu. Bilindiği gibi Avrupa’da okulöncesi ve ilköğretim, öğretmenlik eğitimi yüksekokullarda, ortaöğretim alan öğretmenliği ise üniversitelerde verilmektedir. Geliştirdiğimiz model, ülkemizde öğretmen eğitiminde kapsanması ve karşılanması gereken ölçütlerin belirlenmesi ve uygulanması açısından doğru ve yine öğretmen eğitimi tarihimizde daha önceki bazı uygulamalar gibi ileri ve özgün bir karardır.

Doğaldır ki, birlikteliği sağlama süreci bazı sancılara da neden olmuştur. Eğitim Fakülteleri’nin oluşumundan 14 yıl sonra, 13-17 Mayıs 1996 tarihleri arası XV’inci Milli Eğitim Şurası, oluşan problemler arasında Eğitim Fakülteleri ile Milli Eğitim Bakanlığı arasındaki işbirliğinde yaşanan sorunları ele almıştır. Şuranın aldığı kararlar arasında, öğretmen yetiştirmede ihtiyaçlar doğrultusunda yükseköğretim kurumları ile Bakanlık arasındaki koordinasyonun geliştirilmesi, öğretmen yetiştiren fakültelerin yalnız gelişmiş çevrelerde açılması, Eğitim Fakültelerinin eğitim programlarında birlik sağlanması vardır. Bunlara ek olarak bizim için şu sıralarda önemli olan, “Üniversitelerde farklı branşlardaki yükseköğretim mezunları için düzenlenen pedagojik formasyon programlarına mutlaka son verilmelidir.”⁵ ibaresiyle belirtilen karar, 1996’da gerçekleşen XV’inci Milli Eğitim Şurası’nda verilmiştir.

YÖK, 1997’de Eğitim Fakülteleri’nin yeniden yapılanması gerektiğini belirtmiş ve böyle bir düzenlemeye geçmiştir. Bunun yanında, gerekçeler arasında YÖK’ün 1997’de aldığı kararlardan 12 yıl sonra, 2009 Kasım’ından beri bütünlük bilincine gelen bir probleme daha değinilmiştir. Bu sorun, Eğitim Fakülteleri ile Fen-Edebiyat Fakülteleri arasındaki işbirliği ile ilgilidir. Sorun, 1997’de YÖK tarafından şu şekilde ifade edilmektedir:

Fen-Edebiyat Fakülteleri ve Eğitim Fakülteleri arasında etkili ve verimli bir işbirliği yoktur. Aynı kampüs içinde her iki kurumu da barındıran bazı

⁴ Öğretmen Yetiştirme ve Eğitim Fakülteleri (1982-2007). T.C. Yükseköğretim Kurulu. Ankara: Temmuz 2007, s. 19.

⁵ Aynı eser, s. 21.

üniversitelerimizde Eğitim Fakülteleri, Fen-Edebiyat Fakültelerinin yaptıkları işi yapar hale gelmişlerdir. Dahası, bazı üniversitelerimizde Fen-Edebiyat Fakültesi neredeyse Eğitim Fakültesi içinde örgütlenmiştir. Bu ve benzeri eğilimler, kurumlar arasında amaç ve hedef karmaşası yaratmakta, yükseköğretime ayrılan sınırlı kaynaklar israf edilmekte, bu ortam içinde yetişen akademisyen adayları yanlış akademik normlar edinmektedir⁶.

YÖK'ün Eğitim Fakülteleri'nin yeniden yapılanması gerekçelerinden biri de öğretmenlik sertifikası ile ilgili olup şu şekilde ifade edilmiştir:

Herhangi bir alan fakültesinden mezun olan adaylara yönelik olarak düzenlenen öğretmenlik sertifika programları içerik ve süreç açılarından yetersiz kalmış, son yıllarda bu programlar Eğitim Fakülteleri için sadece bir para kazanma yolu olarak görülmeye başlanmıştır. Ayrıca, bu sertifika programlarının kalitesi konusunda ciddi eleştiriler ve kaygılar vardır. Zaman zaman bu programlar oldukça sınırlı bir zaman dilimine sıkıştırılarak verilmekte, programdaki derslerin içeriği değiştirilmekte ve uygulamaya yeterli özen gösterilmemektedir⁷.

Eğitim Fakülteleri'nde öğretim birliğini sağlayan gerekli düzenlemeleri içeren çalışmalarını değerlendirmek amacıyla 20 Mart 1997'de Eğitim Fakültesi Dekanları toplanmış ve önemli kararlar almışlardır. Bu kararlar arasında vurgulanması gerekenler şu şekilde belirtilmiştir:

Öğretmenlik kendine özgü ilke ve uygulama yöntemleriyle profesyonel bir meslektir. Öğretmenlik mesleğinin temel kaynağı Eğitim Fakülteleridir. Eğitim Fakültelerinin temel işlevi ise öğretmen yetiştirmedir. Öğretmen yetiştirme programlarının ülkenin ihtiyacına ve alandaki çağdaş gelişmelere uygun olarak düzenlenmesi esastır. Bu kapsamda, Yükseköğretim Kurulu tarafından kabul edilmiş olan program değişikliği, Eğitim Fakültelerinin öğretmen yetiştirme işlevini yeniden düzenleyen önemli ve gerekli bir çalışma olarak değerlendirilmiştir.

Yeni düzenlemede, ülkemizin geleceği için hayati önem taşıyan kesintisiz sekiz yıllık temel eğitime öğretmen yetiştirmek üzere fakültelerimizde ilk defa bir ilköğretim bölümü kurulmaktadır.

Ortaöğretime yüksek nitelikli öğretmenler yetiştirmek üzere, yeni bir uygulama başlatılması planlanmıştır. Buna göre, öğretmen adayları alan bilgilerini ağırlıklı olarak ilgili alan fakültelerinden aldıktan sonra öğretmenlik formasyonlarını Eğitim Fakültelerinde açılacak tezsiz yüksek lisans programlarında tamamlayacaklardır. Bu programlar ağırlık olarak öğretim yöntemleri üzerinde yoğunlaştırılacaktır⁸.

⁶ Aynı eser, s. 49-50.

⁷ Aynı eser, s. 50

⁸ Aynı eser, s. 52.

Proje kapsamında Eğitim Fakülteleri'ndeki bölümler ve programlar YÖK tarafından yeniden düzenlenmiş, Kurul'un 6 Kasım 1997 tarihli yazısıyla Eğitim Fakülteleri'ne bildirilmiş ve 1998-1999 akademik yılında uygulamaya konmuştur. Programlardan ilköğretim ve hem ilk hem de ortaöğretime öğretmen yetiştirmeye yönelik olanlar lisans düzeyinde 4 yılda 11 ders olarak 24 kuramsal ve 24 uygulama saati içeren toplam 36 kredi gerektirirken, ortaöğretime öğretmen yetiştiren beş veya beş buçuk yıllık Ortaöğretim Alan Öğretmenliği Tezsiz Yüksek Lisans Programları, 14 ders olarak 32 kuramsal ve 26 uygulama saati içeren toplam 45 krediyi gerektirmekteydi⁹. Biraz önce de belirtildiği gibi 1997'de önerilen öğretmenlik mesleği derslerinin oranı, 1982'dekinden farklı ve fazladır. Bu değişiklik 15 yıl içinde dünyamızda ve ülkemizde elde edilen verilerden kaynaklanmıştır. Yapılan değişikliklerden biri de Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık dışında Eğitim Bilimleri Bölümleri içinde bulunan Program Geliştirme, Ölçme ve Değerlendirme, Eğitim Yönetimi ile Halk Eğitimi, Yaygın veya Yetişkin Eğitim Programları'nın lisans düzeyinden kaldırılması ve yüksek lisans düzeyine kaymasıdır.

YÖK, Eğitim ve Fen-Edebiyat Fakülteleri arasındaki işbirliğini ele alan kararların açıklamasını şu şekilde belirtmiştir:

Yeni düzenleme, hem Eğitim Fakültesindeki bölümler / programlar hem de Eğitim Fakülteleri ile alan fakülteleri arasındaki işbirliği ve eşgüdümü zorunlu kılmaktadır. Örneğin; tüm programların öğretmenlik meslek derslerinin eğitim bilimleri bölümü tarafından yürütülmesi, yan dal uygulamaları, alan derslerinin alan fakültelerinden alınması, ortaöğretime öğretmen yetiştiren programların son iki veya üç yarıyılının enstitüler bünyesinde yürütülmesi vb. uygulamalar bu ortaklıkları zorunlu kılmaktadır¹⁰.

Bu işbirliğini içeren bazı kararlar¹¹,

Eğitim Fakültesi bünyesinde yürütülecek olan programlara (lisans ve tezsiz yüksek lisans) öğrenci kabulü ÖYS ile yapılacaktır. Ancak alan fakülteleri mezunları için düzenlenecek tezsiz yüksek lisans programlarına (4 yıl + 1.5 yıl) öğrenci kabulü LES sınavı sonucu ve mezuniyet not ortalamaları göz önüne alınarak yapılacaktır.

Eğitim Fakültesi öğretmen yetiştirme programlarında yer alan "alan" derslerinin Fen-Edebiyat Fakültesi kodu ile verilmesi esastır. Ancak Fen-Edebiyat Fakültelerinin bulunmadığı veya yeterli olmadığı durumlarda alan dersleri Eğitim Fakülteleri öğretim elemanları tarafından da verilebilecektir.

olarak belirtilmiştir. Burada sunulan ikinci kararın Boğaziçi Üniversitesi'nde birçok üniversiteden önce uyguladığımız modelin geçerliğine bizzat işaret ettiği görülmektedir.

Finansmanın Dünya Bankası'ndan alınan kredi ile karşılanmasına karşın 1997'de gerçekleştirilen Eğitim Fakülteleri ve programlarının yeniden yapılanması

⁹ Aynı eser, EK-6, s. 56-57

¹⁰ Aynı eser, s. 54.

¹¹ Aynı eser, s. 58

projesi kanımca kendi gereksinimlerimizi değerlendirdikten sonra oluşması gereken değişiklikleri saptadığımız ve kendi amaçlarımıza göre oluşturduğumuz bir değişimdir. Bu değişim, Eğitim Fakülteleri'mizdeki birlikteliği sağlama yanında, alan eğitiminde uzman yetiştirmek için genç akademisyenlerin yurtdışında eğitim almalarına olanak tanımıştır. Ayrıca proje, birçok Avrupa ülkesinin ancak 2008'de sistem altına almaya başladığı yüksek lisansla birleştirilmiş tezsiz yüksek lisans düzeyinde öğretmen eğitimini, yaklaşık 10 yıl önce ortaöğretim için oluşturmuş ve bize özgün bir modeli sunmuştur. İlköğretim ve ilk ve ortaöğretim öğretmenlik eğitiminin tüm üniversitelerin Eğitim Fakülteleri içinde aynı programlarla verilmesi, ortaöğretim öğretmenlerinin ise beş yıllık tezsiz yüksek lisans programı gibi son derece özgün bir modelle yetiştirilmesi, kanımca Cumhuriyet'in ilk yıllarında kendimize ait çağdaş modeller oluşturmamıza yeni bir örnektir.

Ancak 2006'da Eğitim Fakülteleri'nde gerçekleşen düzenlemeler farklıdır. 2006 düzenlemesinin, 1997 yapılanmasını değiştirmek için değil, programları güncelleştirmek ve modelin eksikliklerini düzeltmek için yapıldığı belirtilmektedir. 13-17 Kasım 2006 tarihleri yapılan XVII'inci Milli Eğitim Şurası "Küreselleşme ve AB Sürecinde Türk Eğitim Sistemi" konusunu da içermiş, Eğitim Fakülteleri'nin, ülke gereksinimleri doğrultusunda kısa ve uzun vadeli istihdamı göz önüne alarak, sayı ve niteliklerinin artırılması üzerinde durulmuş ve aşağıdaki kararlar alınmıştır¹²:

....Yükseköğretim Kurulu tarafından üniversitelere gönderilen paket programlar; üniversite, MEB ve meslek örgütleri arasında işbirliği ile AB standartları da dikkate alınarak, eğitim ve toplum bilimleri bakış açısıyla yeniden düzenlenmelidir.

Tezsiz yüksek lisans programlarının yarattığı sorunlar ve sonuçlar incelenmeli ve bu konuda gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. Öğretmenlik bir uzmanlık mesleği olarak lisansüstü düzeyi kapsayacak bir eğitim programına bağlanmalıdır.

....Öğretmenlik uygulamaları...köy ve kent koşullarını da kapsayan bir anlayışla yürütülmeli ve uygulama süreci sürekli değerlendirilerek geliştirilmelidir.

Hizmet öncesinde öğretmenlik meslek eğitimi gerçek yaşama yaklaştırılmalı, sürecin bu yönde zenginleştirilmesi sağlanmalıdır.

Bu kararlar öğretmenlik eğitiminde Avrupa'nın yeni keşfettiği pragmatik yaklaşıma vurgu yapıyor. Halbuki bizim için bu hiç de yeni değil. Kararlar arasında belirtilen, öğretmen eğitiminin köy ve kent koşullarını kapsamı ve gerçek yaşama yaklaşması zorunluğu, Cumhuriyetin ilk yıllarındaki yönelime benziyor ve terk ettiğimiz ilk kareye geri dönüş izlenimini yaratıyor.

Dünya Bankası ve AB destekli 2006-2007 düzenlenmesinde alınan önemli kararlar arasında, alan eğitimi derslerinin öğretmen eğitiminin % 50-% 60'ını, öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin % 25-% 30'unu, genel kültür derslerinin ise %

¹² Öğretmen Yetiştirme ve Eğitim Fakülteleri (1982-2007). T.C. Yükseköğretim Kurulu. Ankara: Temmuz 2007, s. 22.

15-% 20'sini oluşturması yer alıyor¹³. Oluşturulan 27 program türü ve 560 program¹⁴ içinde, ortaöğretim öğretmenliği programları 16 ders içinde 37 kuramsal, 18 uygulama saati ile toplam 46 kredi olarak belirtiliyor ve 3.5+1.5 yıllık eğitimin birleştirilmiş bir program içinde yıllara dağıtılması, Eğitim Fakülteleri dışındaki öğrenciler için 4+1.5 yıllık uygulamanın sürdürülmesi gereği karara bağlanıyor¹⁵. Alınan kararlardan bazıları şöyle:

Yeni programın önemli bir özelliğinin de AB ülkeleri öğretmen eğitimi programlarının boyutlarıyla örtüşmesidir¹⁶.

Ders programlarının uygulanmasında, yeni ilköğretim programlarının yapılandırmacı felsefesinin bir gereği olarak, önce deneyim ve yaşantılardan yola çıkılması, daha sonra kavram ve tanımlamalara ulaşılması büyük önem taşımaktadır. Öte yandan ders konularının, Milli Eğitim Bakanlığı'nın ilgili kademe için hazırladığı ders programları ile ilişkilendirilmesi ve günlük yaşamdan örneklerle zenginleştirilmesi dikkate alınması gereken diğer bir husustur¹⁷.

Yeni düzenlemenin, Cumhuriyet'in ilk döneminde öğretmen eğitiminde yarattığımız ve sonra uygulamaktan vazgeçtiğimiz bir çerçeveye oturduğu görülüyor. Ancak, daha önce sözünü ettiğim gibi tarihimize gerekli önemi vermeme, yaptıklarımızı bilimsel çerçeve içinde gözden geçirmeme, sanki bunları gerçekleştiren bizler değilmişiz gibi başkalarının yeni ele aldıklarına heves etme gibi nedenlerle, bir de bakıyoruz ki eğitimimizin, sosyal sınıf çizgileri üzerine oluşturulmuş eğitim sistemleri bulunan AB ülkelerinde daha yeni benimsenen pragmatik ilkelerle oluşturulan programlar ile örtüşmesi gerekliliği ortaya çıkıyor. Böylece, biz tekerleği yeni keşfedenleri kendimize örnek alarak yeniden keşfetmeye azimli, "kendisine söyleneni yapan teknisyen öğretmene yerine, problem çözen ve öğrenmeyi öğreten entellektüel öğretmene yetiştirmeyi¹⁸" hedefleyerek ilköğretim programlarını yapılandırmacı yaklaşımla yeniden düzenleme sürecine giriyoruz.

Şunu belirtmekte yarar görüyorum. Alan eğitimi, öğretmenlik meslek bilgisi ve genel kültür derslerinden oluşacak öğretmen eğitimi, hiçbir ülkede öğretmenlik becerilerin tümünü iletememektedir. Avrupa ülkelerinde öğretmen eğitimi bizimki gibi alan eğitimi, mesleki eğitim ve genel kültür derslerinin beraber ele alındığı eşzamanlı model yanında, öğrencilerin bu alanlardaki eğitimi istedikleri zaman tamamlayabildikleri ardışık (modüler) modeller, öğretmenlik eğitiminin belirli bir sıra içinde verildiği hiyerarşik model ve meslek bilgisinin değişik temalar etrafında odaklandığı birleştirilmiş (entegre) modeller ile verilmektedir. Avrupa Komisyonu'nun 2000 yılında yayımladığı *Green Paper on Teacher Education in Europe* başlıklı raporda, iki konu dikkat çekmektedir. Bunlar, öğretmen eğitiminde çeşitli modellerin,

¹³ Aynı eser, s. 64

¹⁴ Aynı eser, s. 72

¹⁵ Aynı eser, s. 67

¹⁶ Aynı eser, s. 64

¹⁷ Aynı eser, s. 66.

¹⁸ Aynı eser, s. 64-65

ya alan bilgisi açısından yeterli olmadığı veya eğitim bilimleri altında alınmayan eğitimin, mesleki kimlik oluşumu için olanak sağlamadığıyla ilgilidir.

Bu problemler ETUCE'nin de (European Trade Union Committee for Education) dikkatini çekmiştir. ETUCE, *Teacher Education in Europe: An ETUCE Policy Paper* adlı 14 Nisan 2008 tarihli yazısında¹⁹ şu betimlemeyi yapmıştır:

ETUCE'nin kati inancı, bugün öğretmenlerin üzerine düşen gerekleri yerine getirebilmeleri için tümünün yüksek lisans düzeyinde eğitilmelerinin hedef alınmasıdır. Öğretmenlerin günümüzde yüz yüze geldiği gerekler, derinlemesine alan bilgisi, ileri düzey pedagojik beceriler, yansıtmacı uygulamalar ve öğretim yöntemlerini her öğrencinin gereksinimlerine olduğu kadar bütün öğrenci grubunun gereksinimlerine de uyarlama becerileri, onların yüksek düzeyde eğitilmiş olmalarını ve yüksek lisans eğitim düzeyinin özellikleri olan bilgiyi bütünleştirerek karmaşıklığı idare edebilme becerileriyle donatılmış bulunmalarını şart koşmaktadır.

Peki, aynı düşünceleri, başka bir deyişle öğretmenin yaptıklarıyla öğrencilerin kazanımları arasındaki doğrudan ilişkiyi bu belgeden 84 yıl önce, kim dile getirmişti? Mustafa Kemal Atatürk, 25 Ağustos 1924'te öğretmenlere hitaben,

Yeni nesili...sizler yetiştireceksiniz, yeni nesil sizin eseriniz olacaktır. Eserin kıymeti, sizin maharetiniz ve fedakârlığınız derecesiyle mütenasip bulunacaktır.

diyor.

2008'de yayımlanan bu bildiriye söylenenler, Yüksek Öğretim Kurulu'nun 6 Kasım 1997 tarihli Eğitim Fakülteleri'nin yeniden yapılandırılmasını öngören yazısı doğrultusunda Ortaöğretim Fen ve Matematik Alanları Eğitimi öğretmenleri için 1998 yılından başlamak üzere uygulamaya zaten geçirilmişti. Üstelik Avrupa'da hâlâ sağlanmamış olan bir bütünlük içinde.

Burada, 'Böyle bir donanıma sahip öğretmen adayını nasıl seçmeliyiz, nerede eğitmeliyiz?' soruları önem kazanıyor. Bu eğitim doğaldır ki Eğitim Fakülteleri içinde gerçekleşecektir. 27-28 Ekim 2011 tarihinde Hacettepe Üniversitesi'nde toplanan Eğitim Programları ve Öğretim anabilim dalı Profesörler Kurulu, bir kez daha öğretmen eğitiminin eğitim fakülteleri içinde gerçekleşmesi gerektiğine ve ilköğretim ile yabancı dil öğretimi ve bilgisayar ve öğretim teknolojileri gibi hem ilköğretim hem de ortaöğretime beraber hizmet veren programların 4 yıl, ortaöğretim programlarının ise lisansla birleştirilmiş tezsiz yüksek lisans programlarıyla 5 yıl olmasını kamuoyuyla paylaşmaya karar vermiştir. Ayrıca, 26-27 Eylül'de Milli Eğitim Bakanlığı'nın

¹⁹ In order to fulfill the requirements placed on teachers today, it is the ETUCE's firm belief that the objective should be that all teachers are educated at the Master's level. The demands that teachers face today in terms of in-depth subject knowledge, advanced pedagogical skills, reflective practice and ability to adapt teaching to the needs of each individual as well as the needs of the group of learners as a whole, require that teachers are highly educated and equipped with the ability to integrate knowledge and handle complexity at the level which characterises studies at the Master's level., (p.8). Güzver Yıldırım'ın Türkçe'ye tercümesi.

düzenlediği *Eğitim Araştırmaları Paylaşım Günleri* toplantısında, Milli Eğitim Bakanı Ömer Dinçer'in öğretmenlik sertifika programlarının bu akademik yıldan sonra devam etmeyeceğini, öğretmen yetiştirme işlevinin tamamen Eğitim Fakültelerince yerine getirileceğini belirttiği bildirilmiştir.

Son olarak, Eğitim Fakülteleri'ne öğretmen adaylarının seçiminde kullanılmasını önerdiğim kıstaslardan söz etmek istiyorum. 1989-1990 yıllarında açılan ve 1993'ten itibaren mezun vermiş bulunan Anadolu Öğretmen Liseleri'nden gelen öğretmen adaylarının ek puan almalarını doğru bulmuyorum. Üniversitelere ve bölümlere girmek için her öğrencinin eşit şartlarda değerlendirilmesinin demokratik bir hak olduğunu düşünüyorum. Bu durumun gerçekleşmesi için her türlü mesleki-teknik eğitimin yükseköğretim düzeyine kayması gerekir. Üç Mart 2003'te Ankara Üniversitesi'nde *Avrupa Birliği ve Eğitim* adlı konferansta belirttiğim gibi, temel genel eğitimin 12 yılı içermesi bilimsel açıdan önemlidir. Araştırmalar, ortaöğretime girerken, başka bir deyişle öğrencilerin 14-15 yaşlarındayken mesleki-teknik eğitime girmek için yaptıkları alan seçimlerinin kalıcı olmaktan uzak olduğunu göstermektedir. Çocukların ergenlik dönemi, ilgi alanlarının en değişken olduğu yıllardır. Ayrıca, bilişsel süreçlerde de değişkenlik vardır. Bu nedenle, her türlü mesleki seçim, genel bir eğitimden sonra yüksek öğretime kaydırılmalı ve 2 yıllık, 3 yıllık 4 yıllık yükseköğretim programları ile fakülteler içinde 4-7 yıllık lisans programlarıyla verilmelidir.

İnsanlığın durumu ve yaşamın niteliği, karar verme süreçlerini geçici politikalar ve popülist yaklaşımlar yerine bilimsel ürünlerin etkilemesiyle yücelir. Eğitim alanında alınan kararlar bazen bilimsel verilerle örtüşmemekte ve sertifika örneğinde görüldüğü gibi mücadele ve fedakârlık gerektirmektedir. İleride bir gün, bilimsel ürünlerin yaşama geçmesi için fedakârlık gerekemeyecektir. Ama o günü hazırlamada en büyük görev yine eğitim alanına düşmektedir.

Sözlerimi Mustafa Kemal Atatürk'ün 27 Ekim 1922'de Bursa'da öğretmenlere hitaben söylediği şu sözlerle²⁰ bitiriyorum.

Mektep genç dimağlara insanlığa hürmeti, millet ve memlekete muhabbeti, şerefi ve istikbali öğretir.

Bu sözlerdeki birleştirici felsefeyi, heyecanlarımız ve taraf olduğumuz yönelimler yüzünden kaçırdığımız kanaatindeyim. Bu sözlerden 58 yıl sonra 1980'de, Roller benzer bir düşüncüyü "Goals of education: Generation and regeneration" adlı çalışmasında, eğitimin esas amacının insanın insanlığını araması olarak ifade ediyor.

Öğretmenleri saygı ile andığımız bu günde hepinizi saygı ve sevgi ile selamlıyorum.

²⁰ Atatürk'ün *Söylev ve Demeçleri I*. 1997, s. 47.

Kaynaklar

- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I.* (1997). Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Eğitim Programları ve Öğretim Alanı Profesörler Kurulu İlköğretim 1-5. Sınıflar Öğretim Programlarını Değerlendirme Toplantısı Sonuç Bildirgesi.* (2 Aralık 2005). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi.
- Green Paper on Teacher Education in Europe.* (2000). F. Buchberger, B. P. Campos, D. Kallos, J. Stephenson (eds.). Sweden:
(<http://tntee.umu.se/publications/greenpaper/greenpaper.pdf>, Erişim tarihi 20 Kasım 2010).
- Öğretmen Yetiştirme ve Eğitim Fakülteleri (1982-2007).* (Temmuz 2007). T.C. Yükseköğretim Kurulu. Ankara.
- Roller, S. (1980). *Educational Goals.* Goals of education: Generation and regeneration. Paris: UNESCO, 201-228.
- Teacher Education in Europe: An ETUCE Policy Paper.* (2008). (http://etuce.homestead.com/Publications2008/ETUCE_PolicyPaper_en_web.pdf, Erişim tarihi 20 Kasım 2010).
- Yıldırım, G. (2011). *Kuruluşlar Oluşumlar Veriler: Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nin Profiliyle Hikâyesi, 1973-1982, 1982-2002.* İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Matbaası, Yayın No: 1046.
- Yıldırım, G., & Sezen, A. (2010). *From State Ideology to Curricular Reform: The Case of Turkey 1919-1938.* Deutschland: LAP LAMBERT Academic Publishing, pp. 321.
- Yıldırım, G. (2006). MEB Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Müfredat Değerlendirme Çalıştayı, *Fen ve Teknoloji Programı Değerlendirme Komisyonu Raporu.* Ankara: Başkent Öğretmenevi, 26-27 Haziran 2006.
- Yıldırım, G. (2003). Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Fakültesi öğretim üyesi Güzver Yıldırım'ın konuşması. *Avrupa Birliği ve Eğitim.* Ankara: Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Yayın No: 192, 73-87.
- Yükseköğretim Kurulu Başkanlığınca Eğitim Fakültelerinin Yapılandırma Çalışmaları Toplantısı.* (10 Kasım 2009). Ankara, Yükseköğretim Kurulu.
11. *Milli Eğitim Şurası Kararları.* (1982).
(http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/11_sura.pdf, Erişim tarihi 20 Kasım 2010).
15. *Milli Eğitim Şurası Kararları.* (1996).
(http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/15_sura.pdf, Erişim tarihi 20 Kasım 2010).
17. *Milli Eğitim Şurası Kararları.* (2006).
(http://ttkb.meb.gov.tr/secmeler/sura/17_sura.pdf, Erişim tarihi 20 Kasım 2010).
- 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu.* (1973).
(http://personel.meb.gov.tr/daireler/mevzuat/mevzuatlar/milli_egitim_temel_kanunu_1739.pdf, Erişim tarihi 20 Kasım 2010).